

STUDIJA

Iskustvo i percepcije novinara o transparentnosti pravosudja u Srbiji

Autorka:
Vida Petrović Škero

Saradnica:
Jasmina Dobrilović

Urednica:
Tanja Jakobi

Nezavisno udruženje
novinara Srbije
Beograd, 2022.

Impresum

Naslov

Iskustvo i percepcije novinara o transparentnosti pravosudja u Srbiji

Autorka:

Vida Petrović Škero

Saradnica:

Jasmina Dobrilović

Urednica:

Tanja Jakobi

Izdavač:

Nezavisno udruženje novinara Srbije

Grafički Dizajn

Babette Hilhorst

Projekt

„Jačanje medijskih sloboda u Bosni i Hercegovini, Severnoj Makedoniji i Srbiji“

Disklejmer

Ovo istraživanje je deo regionalnog projekta „Jačanje medijskih sloboda u Bosni i Hercegovini, Severnoj Makedoniji i Srbiji“, koji finansira Kraljevina Holandija, a sprovode holandski Helsinški komitet i Free Press Unlimited u partnerstvu sa Nezavisnim udruženjem novinara Srbije. Stavovi, mišljenja, nalazi i zaključci ili preporuke autora izneti u ovom istraživanju, ne odražavaju nužno stavove Kraljevine Holandije, niti stavove organizacija koje sprovode projekat ili stavove njihovog lokalnog partnera.

Beograd, 2022.

Sadržaj

Uvod	1
Sažetak	2
Šta do sada znamo o ovoj temi u Srbiji?	4
Novinari i predstavnici pravosuđa - razlozi za nepoverenje i nerazumevanje	5
Uloga pravosuđa u jačanju medijskih sloboda i bezbednosti novinara	6
Poštovanje etičkih standarda u medijima vezanih za rad sudova	6
Metodologija	8
Rezultati istraživanja	10
Iskustvo novinara sa pravosudnim sistemom	10
Profesionalno iskustvo novinara uključenih u anketu	10
Pristup sudskim odlukama i drugim dokumentima	10
Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima	11
Izvori informacija o sudskim predmetima	12
Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima	13
Teškoće novinara pri izveštavanju sa suđenja	14
Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima	15
Transparentnost i komunikacija sa predstavnicima pravosuđa	16
Mišljenja novinara o motivaciji pravosudnih institucija za komunikaciju sa njima	16
Ocene novinara o otvorenosti predstavnika pravosudnih institucija za komunikaciju sa medijima	17
Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima	18
Koliko pravosudne institucije pružaju određene komunikacione usluge	19
Ocene novinara o pres službi pojedinih pravnih institucija	19
Znanje i stavovi novinara o izveštavanju o sudovima	20
Ocene novinara o svom znanju o izveštavanju o radu pravosuđa i sudskim postupcima i obukama za izveštavanje o ovim temama	20
Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima	21
Mišljenja novinara o profesionalnosti i etičnosti	21
Uloga pravosuđa u zaštiti slobode medija i sigurnosti novinara	25
Kako novinari vide ulogu pravosuđa u očuvanju slobode medija i sigurnosti novinara u Srbiji	25
Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima	27
Zaključci	28
Preporuke	30

Uvod

Ova studija je nastala u okviru višegodišnjeg regionalnog projekta „Jačanje medijskih sloboda u Bosni i Hercegovini, Severnoj Makedoniji i Srbiji“, koji se finansira uz podršku MATRA programa vladavine prava holandskog Ministarstva spoljnih poslova, a implementira ga konzorcijum partnera, uključujući holandski Helsinški komitet (NHC) i FreePressUnlimited (FPU) u saradnji sa regionalnim partnerima na zapadnom Balkanu (Nezavisno udruženje novinara Srbije, Udruženje BH novinari i Udruženje novinara Makedonije).

Istraživanje i izradu studije u tri zemlje zapadnog Balkana – Bosni i Hercegovini, Severnoj Makedoniji i Srbiji – koordinirao je Institut RESIS iz Skoplja. Studija je deo regionalnog istraživačkog projekta koji je naručila holandska organizacija FreePressUnlimited.

U prvom poglavlju dat je pregled literature, u 2. poglavlju je kratko objašnjena metodologija, a 3. poglavlje je posvećeno izlaganju pojedinačnih nalaza istraživanja. U 4. poglavlju su izloženi zaključci, a u 5. poglavlju preporuke za unapređenje saradnje novinara i pravosudnih organa.

Zahvaljujemo se svim novinarima¹ i redakcijama koje su učestvovale u ovom istraživanju i tako omogućili bolje sagledavanje ove važne društvene teme.

---

1 Svi termini korišćeni samo u muškom gramatičkom rodu odnose se bez diskriminacije i na žene, odnosno ženski gramatički rod.

Sažetak

U ovoj studiji predstavljeni su rezultati istraživanja sprovedenog među novinarima i novinarkama elektronskih i štampanih medija u Srbiji koji redovno izveštavaju o radu pravosudnih institucija ili imaju određena iskustva i percepcije o ulozi pravosuđa u društvu. Cilj studije je da ponudi rešenja za unapređenje dijaloga između novinara i pravosudnih institucija koji je danas opterećen nepoverenjem i pretvori ga u partnerski odnos u korist javnog interesa.

Istraživanje je sprovedeno od juna do septembra 2021. godine korišćenjem intervjua, fokus grupa i ankete sa novinarima koji primarno rade na temama vezanim za pravosudni sistem i novinarima koji povremeno, uz druge poslove, izveštavaju o pravosudnom sistemu.

Neki od najvažnijih nalaza baziranih na pregledu literature i istraživanju su sledeći:

- U redakcijama obuhvaćenim istraživanjem nema novinara koji su specijalizovani isključivo za praćenje rada sudova i tužilaštava. Opterećenje novinara drugim poslovima u većoj ili manjoj meri onemogućava ih da redovno prate suđenja i tako na najneposredniji način dolaze do željenih informacija. Iz istih razloga, novinari ne prate suđenja u kontinuitetu i često se dešava da se izveštači sa istog procesa menjaju s obzirom na raspodelu zadataka u redakciji, a da prethodno nemaju dovoljno znanja da prate ovu tematiku i/ili dovoljno informacija o samom sporu.
- Iako većina novinara smatra da ima odličan ili dobar nivo znanja o pravilima izveštavanja sa krivičnih postupaka, zaštiti ljudskih prava i etičkim principima izveštavanja, zanemarljiv je broj onih koji su prošli obuku o potrebnom proceduralnom znanju za pravilno izveštavanje o svim fazama krivičnog postupka.
- Novinari se u radu suočavaju sa velikim brojem barijera u dobijanju odgovarajućih podataka. Problemi u komunikaciji između novinara i predstavnika pravosuđa mogu se podeliti u tri velike grupe: u prvoj su nepoverenje između predstavnika pravosudnih organa i novinara, u drugoj barijera usled samog ustrojstva funkcionisanja pravosudnih organa, i u trećoj nedovoljna komunikativnost ili nedovoljna obuka portparola u pravosudnim organima koji bi trebalo da budu ključni izvor informacija za medije. Otuda se novinari često u izveštavanju okreću drugim izvorima podataka kao što su advokati, samostalni eksperti i drugi medijski izvori, a koji pružaju samo ograničene mogućnosti za objektivno izveštavanje.
- Sudije i tužioci se prema novinarima odnose sa nepoverenjem ili nepoštovanjem i nerado komuniciraju i saraduju sa njima. Ovo je između ostalog i rezultat pada profesionalnosti u radu nekih medija, pre svega tabloida, što ima za posledicu izbegavanje pravosudnih organa da uđu u direktnu komunikaciju sa predstavnicima medija.
- Percepcija novinara je da pravosudne institucije i sudije ne ulažu trud u unapređenje saradnje sa medijima i novinarima. Veličina sudnice često ne omogućava prisustvo svim novinarima koji žele da prate suđenje. Od kada traje pandemija virusa covid-19, novinari smatraju da su male sudnice bile izgovor sudijama da im se onemogućí pristup u suđenjima. Iskusnijim i manje iskusnim novinarima poteškoću u radu predstavlja to što sudije ne navode jasna pravila izveštavanja pre svakog suđenja.

- Procedura za dobijanje sudskih odluka i potrebnih dokumenata za izveštavanje o sudskim predmetima i dokumentima iz javnih tužilaštava je spora. Retko se kao kanali komunikacije upotrebljavaju konferencije za štampu, brifinzi, direktni razgovori sa sudijama, predsednicima i tužiocima. Takođe, nedovoljno se koriste elektronski podržani kanali komunikacije kao što je komunikacija e-poštom, obaveštenja preko društvenih mreža ili ažurno isticanje informacija o suđenjima na internet stranicama pravosudnih organa.
- Predsednici sudova, tužilaštava i portparoli često su nedostupni. Portparoli nemaju potrebnu otvorenost u saradnji ni dovoljno profesionalnog znanja da održavaju komunikaciju sa novinarima.
- Nedovoljna aktivnost institucija da medijima efikasno obezbede tačne informacije ometa davanje pravovremenih, profesionalnih i tačnih informacija o radu pravosuđa. Opšte prihvaćeni načini komunikacije se ne koriste u zadovoljavajućoj meri, što za posledicu ima nedovoljnu transparentnost pravosuđa i stoga slabu obaveštenost građana.

Prepoznati načini za moguće poboljšanje komunikacije i saradnje medija i pravosuđa su treninzi, obuke, obezbeđenje tehničkih uslova u sudovima za bolji rad novinara, profesionalizacija portparola u pravosuđu, otvaranje onlajn kanala komunikacije i stvaranje prostora za stalni dijalog i za razmenu iskustava predstavnika pravosuđa i medija.

Šta do sada znamo o ovoj temi u Srbiji?

Sudska vlast obezbeđuje vladavinu prava i zaštitu ljudskih prava. Mediji obezbeđuju pravo građana da budu informisani o pitanjima od opšteg interesa i o postupcima pred sudom radi obezbeđenja javnosti i informisanosti. Način informisanja ne sme da ugrozi pravila postupka, mora da obezbedi poštovanje prava na privatnost građana, zaštitu maloletnika i poštovanje pretpostavke nevinosti.

Da bi uspešno obavljali svoje društvene funkcije, mediji i sudovi bi trebalo da delaju kao partneri. U praksi oni to nisu, ne razumeju se, nemaju stvarnu saradnju, što produbljuje jaz u međusobnoj komunikaciji i dovodi do pogoršavanja njihovih odnosa. Posledica toga je nedovoljno dobra informisanost javnosti i pad poverenja u sudstvo.

U poslednjih nekoliko godina najviše pravosudne institucije donele su komunikacione strategije kako bi se unapredila komunikacija sa medijima.

Visoki savet sudstva usvojio je Komunikacionu strategiju Visokog saveta sudstva i sudova² u novembru 2018. koja važi do 2022. godine. Strategija veoma dobro prepoznaje probleme u komunikaciji sa medijima. Neki od ključnih nalaza su da Savet i sudovi nemaju strateški pristup komunikaciji, ne sprovede proaktivnu komunikaciju i pasivnost internet komunikacije. Takođe, postojeći komunikacioni sistem u sudstvu je neodrživ u kontekstu postizanja željenih rezultata. Strategijom su predviđeni ciljevi kako bi se prevazišli utvrđeni problemi kao i smernice za njihovo ostvarivanje. Međutim, prema informacijama koje je Nezavisno udruženje novinara Srbije dobilo od Visokog saveta sudstva, Savet je doneo akcioni plan za sprovođenje strategije ali samo za 2019. godinu, sprovedene su određene obuke za portparole, izrađena je Mreža sudskih portparola u Srbiji i Vodič za portparole sudova. Međutim, od toga se nije daleko odmaklo. Akcioni plan za sprovođenje nakon 2019. godine nije donet a nije ni formirana Komisija za sprovođenje Strategije.

Sa druge strane Republičko javno tužilaštvo i Državno veće tužilaca³ doneli su Komunikacionu strategiju tužilaštva za period od 2015. do 2020. godine. I ova strategija identifikuje probleme nepostojanja strateškog pristupa komunikacijama, nedovoljna obučenosť zaposlenih, strah o negativnom izveštavanju medija, curenje informacija i drugi. Strategija predviđa razne aktivnosti kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi. RJT i DVT nisu doneli novu Komunikacionu strategiju a sama implementacija prethodne još nije analizirana, međutim, s obzirom na nalaze iz ovog istraživanja i drugih istraživanja koja se bave ovom temom, može se zaključiti da komunikacija nije na zadovoljavajućem nivou.

U ovom poglavlju izloženi su najvažniji nalazi o stavovima pravosudnih organa o saradnji sa medijima i stavovi novinara o saradnji sa predstavnicima pravosuđa, koji se baziraju na pregledu literature.

---

2 Komunikaciona strategija Visokog saveta sudstva i sudova https://vss.sud.rs/sites/default/files/attachments/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0%20%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%B3%20%D1%81%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D0%B8%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BC%D0%B1%D0%B0%D1%80%202018.pdf

3 Komunikaciona strategija tužilaštva <http://www.rjt.gov.rs/sr/informacije-o-radu/propisi-i-obrasci>

Novinari i predstavnici pravosuđa - razlozi za nepoverenje i nerazumevanje

Sudije smatraju da novinarima ne treba verovati i da je njihovo interesovanje za pravosuđe usmereno samo na ona suđenja gde postoji mogućnost da se zbog ličnosti stranaka i drugih učesnika u postupku objavi senzacionalistička vest⁴. U njihovim krugovima je opšte prihvaćeno mišljenje da je izveštavanje novinara uglavnom nestručno i netačno, bez objektivnosti, što ugrožava status sudija i sudova i proces suđenja⁵. Oni takođe misle da neprofesionalno i neistinito izveštavanje predstavlja pritisak na rad sudija.

Većina sudija ne želi da imenom i prezimenom bude prepoznata u javnosti jer smatraju da svako od njih treba da bude oličenje institucije. Oni veruju da je način na koji ih opisuju mediji neprimeren jer se ne bazira na prikazivanju njihove stručnosti i profesionalnosti, već je motivisan privlačenjem pažnje javnosti. Otuda se sudije klone komunikacije sa novinarima i ne žele da istupaju u javnosti, uprkos njihovom uverenju da je neophodno obezbediti transparentnost postupka koji se vodi pred sudom. U praksi, ukoliko sud ima portparola koji profesionalno komunicira sa novinarima, sudija nema obavezu da lično daje informacije o predmetu, i na taj način sud je ispunio svoju obavezu da obezbedi potrebne i dozvoljene informacije za medije.

Novinari smatraju da sudije a i sud ne žele da daju potrebne informacije koje se tiču sudskih postupaka. Suđenja su najčešće javna i novinari mogu da ih prate, ali to se retko dešava jer su novinari preopterećeni i nemaju dovoljno vremena da im prisustvuju. Da bi mogli da prikupe odgovarajuće informacije o postupku koji ih zanima, novinari pozivaju sudije kako bi dobili izjavu ili intervju. Ponekad se ceo tekst u mediju bazira na rečenicama izgovorenim preko telefona. Dešava se da se objavi i lažni intervju, što dovodi do toga da samo novinari koji uživaju apsolutno poverenje sudija od njih mogu da dobiju informacije koje su im potrebne. Ukoliko sud izda saopštenje koje je dostupno svim medijima, većina novinara želi informaciju više da bi imali ekskluzivnu vest.

Povrh toga, saopštenja suda često ne odgovaraju potrebama medija, predugačka su, pisana isuviše stručnim jezikom nerazumljivim za građane. Novinari takva saopštenja, i kada nemaju potrebno stručno znanje, skraćuju, prilagođavaju jezik tako da on bude razumljiv čitaocima i pritom, kako navode sudije, čine greške⁶. Često se objavi netačna vest ili podatak koji ne sme biti objavljen u određenoj fazi postupka.

Ukratko, stanje je takvo da nema razumevanja sudija za novinare i obratno. Poučeni lošim iskustvom da se u medijima pojavljuju informacije koje ne bi smele biti objavljene ili su neistinite, sudije odbijaju da komuniciraju sa predstavnicima medija. Istovremeno, mali broj novinara razume kako funkcioniše sudski sistem jer je sve manji broj specijalizovanih sudskih izveštača⁷, te su greške u izveštavanju češće. Ovo za rezultat ima sve veću zatvorenost suda i nerazumevanje dve strane.

Postoji saglasnost obe strane (i novinara i sudija) da sudovi moraju da postanu mnogo transparentniji u svom radu i da imaju bolju saradnju sa novinarima kako bi ostvarili svoju ulogu u jačanju medijskih sloboda i omogućili objektivnu percepciju građana o svom radu⁸.

4 Društvo sudija Srbije, Odnos sudija i javnosti, na strani 33 navedeni su rezultati ankete sudija sprovedene 2017. godine https://www.sudije.rs/Dokumenta/Publikacije/odnos_sudova_i_javnosti.pdf

5 Ibid, strana 35

6 Ibid, strana 34

7 Ibid, strana 42

8 Jugpress, "Sudovi moraju biti transparentniji, novinari profesionalni", 21. jun 2019. <https://jugpress.com/sudovi-moraju-biti-transparentniji-novinari-profesionalni/>

Uloga pravosuđa u jačanju medijskih sloboda i bezbednosti novinara

Sve je teži pristup novinara zvaničnim informacijama. Bezbednost novinara izaziva sve veću zabrinutost. Sloboda izražavanja je u vreme vanrednog stanja tokom bolesti covid-19 bila dodatno ugrožena i ukazuje na povrede ovog ustavnog prava⁹.

Sve su češći slučajevi napada na novinare. Novinari se označavaju kao državni neprijatelji i plaćenici¹⁰. Na istraživačke medije se vrše pritisci podnšenjem tužbi sa izuzetno visokim zahtevima za odštetu¹¹. Čak i kada ovakve tužbe budu odbačene na sudu, istraživački mediji ostaju pod konstantnim pritiskom. Nema jasne političke volje da se medijima obezbedi sloboda izražavanja i slobodno informisanje¹².

Analiza sudskih predmeta vođenih od 2017. do 2019. godine pred Višim sudom u Beogradu, jedino nadležnim u Srbiji u tzv. medijskim sporovima za naknadu nematerijalne štete, pokazala je da je sudska praksa u takvim sporovima, bilo da su novinari i mediji tuženi ili tužiocima, ujednačena. Međutim, ako se razmatra raspon dosuđenih naknada štete, vidi se da nema adekvatne satisfakcije onih koji tuže medije radi zaštite ličnih prava. To doprinosi neprofesionalnom radu tuženih novinara, urednika i izdavača, širenju govora mržnje, povređivanju ugleda i diskreditaciji ličnosti, senzacionalizmu, kršenju prava na privatnost žrtava, uključujući tu i maloletnike, kao i kršenju pretpostavke nevinosti, što sve zajedno predstavlja zloupotrebu slobode govora. Pritom, prosečna dužina postupka od dve godine u ovim sporovima, po zakonu hitnim, ne pruža stvarnu zaštitu prava ni tužiocima ni tuženima¹³.

Analiza prijavljenih slučajeva krivičnih dela protiv novinara pokazuje da se najveći broj njih završava odbacivanjem krivične prijave, a izrečene sankcije u krivičnim presudama su blage¹⁴. Otuda se može zaključiti da novinari nemaju potrebnu zaštitu u vršenju svoje profesije u parničnim i krivičnim postupcima.

Poštovanje etičkih standarda u medijima vezanih za rad sudova

Sudska praksa i podaci koje poseduje Savet za štampu pokazuju da je u medijima veoma rasprostranjeno kršenje pretpostavke nevinosti i prava na privatnost¹⁵, kao i da se stalno mora raditi na tome da mediji i novinari poštuju prava zajamčena Ustavom¹⁶.

Praksa pokazuje da tabloidi, i pored presuda kojima su obavezani na isplatu naknade štete, nastavljaju da pišu na isti način, neistinito, uz nepoštovanje etičkih standarda novinara, kršeći pretpostavku nevinosti, prava dece i prava na privatnost¹⁷. Iako tužiocima uspevaju u pokrenutim sporovima protiv ovakvih medija, oni nastavljaju da izveštavaju na isti način.

9 Đurić, Filipović Stevanović, Vasić-Nikolić, Sloboda izražavanja i medijski pluralizam u vreme vanrednog stanja, Beograd, Nezavisno udruženje novinara Srbije, 2020. <https://nuns.rs/media/2021/02/sloboda-izrazavanja-i-medijski-pluralizam-u-vreme-vanrednog-stanja-WEB.pdf>

10 Medijske slobode i bezbednost novinara u Srbiji, Sloboda medija brz odgovor, izveštaj Misije 26. april 2021, str. 6. dostupno na <https://www.ecpmf.eu/wp-content/uploads/2021/05/Mission-Report-Serbia-SERB.pdf>

11 Nevena Bogdanović, "Uprkos kaznama, neistine u medijima u Srbiji", Radio Slobodna Evropa, 4. septembar 2019. <https://www.slobodnaevropa.org/a/kazne-za-neistine-mediji-srbija/30145937.html>

12 Medijske slobode i bezbednost novinara u Srbiji, Sloboda medija brz odgovor, izveštaj Misije 26. april 2021.

13 Istraživačka monografija; Radović, Relja; Petrović-Škero, Vida; Jovanović, Nataša; Savović, Kruna: „Zaštita slobode govora u pravosudnom sistemu Srbije“ Beograd, Slavko Ćuruvija fondacija, 2021, str.27-76, 77-129, 130-135. <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/istrazivanje-scf-i-cepris-a-retke-presude-za-pretnje-i-napade-na-novinare-predugi-medijski-sporovi/>

14 Ibid.

15 Dr Jelena Kleut i Uroš Mišljenović; Zaštita privatnosti i pretpostavke nevinosti u medijima; izdavač: Partneri za demokratske promene <https://www.partners-serbia.org/public/news/monitoring-medija-publikacija.pdf>

16 Ibid.

17 Nevena Bogdanović, "Uprkos kaznama, neistine u medijima u Srbiji", Radio Slobodna Evropa, 4. septembar 2019. <https://www.slobodnaevropa.org/a/kazne-za-neistine-mediji-srbija/30145937.html>

Neadekvatna brzina suđenja smanjuje efekat uspeha u sporu, a odšteta je mala spram zarade tabloida. Upravo takvi mediji su „nagrađeni“ novcem iz budžeta države iako krše Kodeks novinara Srbije.¹⁸

Smernice za zaštitu privatnosti u medijima, koje sadrže skup standarda Saveta Evrope i Evropskog suda za ljudska prava i popis referenci bitnih za rad sudova i medija, prevedene su na srpski jezik i objavljene 2020. godine¹⁹ kao dopuna već postojećim standardima novinarske profesije²⁰ i trebalo bi da novinarima pruže dodatnu podršku u praćenju odgovarajućih standarda.

U skladu sa nalazima iz pregleda literature, zadaci istraživanja formulisani su na sledeći način:

- 1) istražiti razumevanje, percepcije i iskustva novinara o radu pravosuđa, stepenu njegove transparentnosti i načinu komunikacije prilikom dostavljanja informacija novinarima i široj javnosti;
- 2) istražiti stavove i percepcije novinara o ulozi pravosuđa u zaštiti slobode medija;
- 3) utvrditi nedostatke u znanju novinara u pogledu osnovnih principa i standarda izveštavanja o sudskim postupcima i pravosuđu uopšte, kako je propisano međunarodnim dokumentima i profesionalnim etičkim kodeksima;
- 4) otkriti prioriteta pitanja i tačke delovanja kako bi se unapredio postojeći odnos između novinara i pravosuđa.

---

18 Ibid.

19 Smernice za zaštitu privatnosti u medijima; sadrže skup standarda SE i Evropskog suda za ljudska prava i popis referenci bitnih za rad sudova i medija. <https://rm.coe.int/srb-guidelines-on-safeguarding-privacy-in-the-media/1680a012c5>,

20 Kodeks novinara Srbije, Savet za štampu https://savetzastampu.rs/wp-content/uploads/2020/11/Kodeks_novinaru_Srbije.pdf

---

Metodologija

Strategija istraživanja za primarno prikupljanje podataka sastojala se od tri uzastopne faze: (1) kvalitativne, (2) kvantitativne i (3) kvalitativne, koje su sprovedene od juna do decembra 2021. godine. U sve tri faze posebna pažnja posvećena je istraživačkoj etici radi očuvanja anonimnosti ispitanika i poverljivosti prikupljenih ličnih podataka novinara. U ovom poglavlju kratko su objašnjene sve faze istraživanja.

○ Kvalitativni (polustrukturisani) intervjui

U prvoj fazi, istraživači iz tri zemlje obavili su preliminarne dubinske intervjue sa 4 do 5 najiskusnijih novinara u izveštavanju o pravosudnim institucijama. Glavna svrha ove faze prikupljanja podataka bila je da se dobije dublji uvid u temu i da se informiše sledeća (kvantitativna) faza.

○ Onlajn anketa

Na osnovu nalaza iz preliminarne dubinskih intervjua, dizajniran je strukturisani upitnik za sprovođenje onlajn ankete. Nezavisna istraživačka kompanija Valicon, sa sedištem u BiH, odabrana je da vodi istraživanje u sve tri zemlje.

Namerni uzorak novinara osmišljen je za onlajn anketu kroz sledeće korake: (1) prvi korak je bio sastavljanje liste medija sa informativnim redakcijama, prema nekoliko definisanih kriterijuma (vrsta medija, nivo pokrivenosti, relevantnost, orijentacije u uređivačkoj politici, itd.) tako da predstavlja medijski pejzaž u zemlji; (2) drugo, kroz komunikaciju sa glavnim i odgovornim urednicima odabranih medija identifikovani su novinari iz dve kategorije u redakcijama: oni koji prvenstveno izveštavaju o pravosuđu i novinari koji izveštavaju ili komentarišu druga pitanja (političke i ekonomske kontroverze, korupciju i dr.), ali i povremeno izveštavaju o radu pravosuđa; (3) treći korak se sastojao od sastavljanja spiskova novinara koji su tuženi za klevetu i/ili koji su bili žrtve napada ili nasilja; (4) istraživačka agencija je poslala pisma e-poštom svim novinarima identifikovanim u prethodnim koracima, pozivajući ih da učestvuju u onlajn anketi; (5) poslato je nekoliko podsetnika redakcijama i novinarima da se poveća odziv.

U Srbiji je ukupno 94 novinara različitih medija odgovorilo na anketu. Zastupljena su dva javna servisa, jedna privatna televizija sa nacionalnom pokrivenošću, 3 kablovske televizije, dve javne radio-stanice, 3 televizije na regionalnom nivou, tri dnevna i dva nedeljna štampana medija na nacionalnom nivou i 12 onlajn medija. Treba napomenuti da se pojedini mediji, uprkos nekoliko pozivnih pisama i telefonskih poziva istraživačke agencije i udruženja novinara, nisu odazvali pozivu da učestvuju u anketi. Otuda, ne može se smatrati da se izloženi rezultati odnose na one medije koji nisu učestvovali u istraživanju, ali se ipak mogu izvući zaključci o medijskoj populaciji i novinarima koji su pristali da učestvuju u anketi.

○ Fokus grupe

Na osnovu preliminarne analize podataka iz ankete, izrađen je Vodič za grupne diskusije sa novinarima. Svrha treće, kvalitativne faze bila je prikupljanje dodatnih kvalitativnih podataka koji će pružiti kontekst, dublje razumevanje i učvrstiti nalaze izvučene iz ankete. Ukupno tri grupne diskusije su vođene na uzorku od 13 novinara, od kojih je 10 novinarki i 3 novinara. Najviše novinara i novinarki bilo je iz onlajn medija, ukupno 8, dva iz štampanih medija, dva iz javnog servisa i 1 sa televizije.

○ Metodološka ograničenja

Na kraju, treba naglasiti da ova istraživačka studija ima određena ograničenja. Prvo, zbog nedostatka resursa, a delom i zbog bolesti covid-19, anketa sa novinarima nije mogla biti sprovedena licem u lice, što je najbolji tip ankete za postizanje maksimalne stope odgovora, a samim tim i za postizanje reprezentativnih rezultata za celokupnu novinarsku zajednicu. Internet anketa jeste omogućila dobijanje relevantnih podataka, ali se jedan broj medija i novinara, uprkos nekoliko poziva za učešće, nikada nije odazvao anketi. Nije dovoljno jasno da li ova nevoljnost ili otpor jednog broja novinara da učestvuju u istraživanju o ovoj važnoj društvenoj temi proizlazi iz njihove preopterećenosti poslom, konformizma ili polarizacije u samoj novinarskoj zajednici.

Drugo, ovo istraživanje se fokusira samo na iskustva i percepcije novinarske zajednice, a ne na ono što o ovoj temi znaju i misle predstavnici pravosuđa. Ovaj aspekt je delom razrešen kroz Poglavlje 1 ove studije, koje se bavi pitanjem ranijih istraživanja na ovu temu. Uprkos ovim ograničenjima, rezultati ove specifične istraživačke studije mogu poslužiti kao osnova za budući ciklus istraživanja na ovu temu, koji bi dublje sagledao gledišta, stavove i iskustva sudija, tužilaca i drugih predstavnika pravosuđa.

Rezultati istraživanja

U ovom poglavlju izloženi su rezultati istraživanja, organizovani prema metodu istraživanja – anketi i fokus grupama. Svuda gde je to bilo relevantno posebno su prikazani stavovi i mišljenja novinara koji primarno rade na temama vezanim za pravosudni sistem i novinara koji povremeno, uz druge poslove, izveštavaju o pravosudnom sistemu. Takođe, tamo gde je to bilo relevantno prikazani su i rezultati prema tipu medija u kojima novinari rade.

Iskustvo novinara sa pravosudnim sistemom

Profesionalno iskustvo novinara uključenih u anketu

Od ukupnog broja – 94 novinara (50 ženskog i 44 muškog pola), koji su učestvovali u anketi, najveći procenat (71%) novinarstvom se bavi više od 10 godina, 18% su u ovoj profesiji od 6 do 10 godina, 6% radi od 2 do 5 godina, a samo 4% ispitanika rade kao novinari manje od jedne godine. U pogledu obrazovanja, 17 anketiranih novinara je sa srednjom, a 77 sa višom ili visokom školskom spremom. Interesantno je da nijedan od anketiranih novinara ne radi isključivo na temama vezanim za pravosudni sistem i takav oblik specijalizacije danas skoro da ne postoji u srpskom novinarstvu. Nema ni novinara koji se isključivo bavi nekom drugom temom. Na drugim temama (politika, ekonomija, korupcija itd.) radi 90% anketiranih i u okviru tih tema povremeno izveštavaju o pravosudnom sistemu. Samo 9 novinara (10%) radi primarno na temama vezanim za pravosudni sistem, ali i drugim temama. Ovakvi podaci ukazuju na to da u Srbiji skoro da nema specijalizovanih novinara ni za jednu posebnu temu, pa ni za pravosuđe.

Pristup sudskim odlukama i drugim dokumentima

Na početku istraživanja iskusniji novinari su tokom dubinskih intervjuja notirali različite probleme, koji su potom provereni kroz pitanja postavljena novinarima u Srbiji u onlajn anketi. Utvrđeni su problemi koji nastaju pri pokušaju novinara da dobiju pristup odlukama i drugim informacijama i dokumentima vezanim za rad tužilaštva i sudova.

	Uvek ili često	Ponekad ili retko	Nikad	Ne znam/ Ne mogu da ocenim
Postupak pribavljanja sudskih spisa težak je i spor	64%	17%	1%	18%
Zbog ličnih odnosa, neki novinari dobijaju ekskluzivne informacije o sudskim predmetima	67%	19%	2%	12%
Sudije i sudski službenici se odnose s nepoverenjem prema novinarima	49%	36%	1%	14%
Teško je pristupiti optužnicama javnog tužilaštva	52%	24%	3%	20%
Sudovi ne objavljuju presude na svojim internet stranicama	45%	30%	1%	24%
Portparoli ili sudije zaduženi za komunikaciju nisu dostupni novinarima	47%	39%	5%	9%

Tabela 1: Problemi sa kojima se suočavaju novinari u dobijanju pristupa odlukama i dokumentima vezanim za rad tužilaštva i sudova

Uočljivo je da čak 64% anketiranih novinara navodi da uvek ili često ima problem sa teškom ili sporom procedurom za dobijanje sudskih odluka i potrebnih dokumenata za izveštavanje. Ukupno 67% anketiranih je navelo da je uvek ili čest problem što neki novinari dobijaju ekskluzivne informacije o sudskim predmetima uz pomoć ličnih kontakata u pravosudnim institucijama. Više od pola intervjuisanih (52%) uvek ili često ima poteškoća u pristupu dokumentima iz javnih tužilaštava, a 49% novinara smatra da je problem u komunikaciji sa predstavnicima pravosuđa njihovo nepoverenje u novinare. Kao nešto manji problem u pristupu informacijama i odlukama navedena je nedovoljna dostupnost portparola ili sudija zaduženih za komunikaciju (47%), a 45% novinara smatra da je i problem što se presude ne objavljuju na internet stranicama sudova.

Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima

Učesnici fokus grupa su jednoglasni u oceni da su i predstavnici medija i nosioci pravosudnih funkcija, sudije i tužioci, opterećeni međusobnim nepoverenjem i nerazumevanjem, što je jedan od osnovnih problema u njihovom radu. Brzina pribavljanja podataka je najveći problem. Potrebne podatke, optužnice, zapisnike i presude novinari mogu da pribave najčešće po osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, uz detaljno obrazloženje u čemu se ogleda interes javnosti. Podaci stižu u roku od 15 dana, što je predugo za blagovremeno izveštavanje novinara, naročito za dnevne novine. Navedeno je i da se uvek teže pribavljaju podaci kada je učesnik u postupku ličnost bliska politici. Posebno se to odnosi na tužilaštva koja ne žele da dostave tražene podatke ni nakon intervencije Poverenika za informacije od javnog značaja.

Uglavnom svi novinari prate iste, poznate predmete, dok motiv da se izveštava radi „generalne prevencije“, odnosno delovanja kazne na javnost radi sprečavanja činjenja kaznenih dela, izostaje. Većina učesnika smatra da određeni mediji imaju „privilegovan položaj“ i mogućnost da brže dolaze do informacija i dokumentacije. Oni ocenjuju „da su se mediji svrstali na režimske i opozicione“, pa „novinari medija bližih vlasti imaju bolje informacije ili od insajdera ili od portparola“. Opšta je ocena da postoji „selektivno davanje informacija“.

„Dešava se da novinar koji je bio u sudnici, dok stigne u redakciju, konstatuje da medij čiji novinar nije bio u sudnici već ima objavljenu informaciju sa suđenja. Mašinerija tabloida i vlasti kao da radi zajedno, a ništa se ne preduzima i nema volje institucija da se ovo promeni.“

Najveći broj učesnika smatra da nema komunikacije sa predsednicima sudova i sudijama, koji izbegavaju komunikaciju sa novinarima bilo kojih medija. Novinari imaju najviše kontakata sa portparolima koji „ne komuniciraju slobodno“, a često nisu ni dostupni. Pojedini sudovi imaju veoma dobre, komunikativne i proaktivne portparole. Kvalitet njihovog rada zavisi od lične angažovanosti. Posao portparola najčešće je poveren sudijskim saradnicima koji su nedovoljno obučeni za tu vrstu posla i imaju strah od novinara. Komunikacija se svodi na servisne informacije, saopštenja sadrže članove zakona formulisane pravnničkim jezikom koji građani ne razumeju, a često ni novinari. U fokus grupama je iznet stav da „sudovi i tužilaštva koji moraju da znaju zašto je potrebno i važno kvalitetno izveštavanje“ treba tome da doprinesu angažujući profesionalne portparole.

Većina sagovornika je navela da ni oni ni njihovi urednici nisu ništa konkretno radili na uspostavljanju poverenja i poboljšanju komunikacije sa sudijama, tužiocima i portparolima.

Izvori informacija o sudskim predmetima

U tabeli ispod dati su odgovori novinara razvrstani prema izvorima informacija koje koriste u izveštavanju.

Vrsta izvora	N NiNikad		Retko		Ponekad		Često		Uvek	
Internet stranice sudova	7	7%	9	10%	33	35%	33	35%	5	5%
Internet stranice tužilaštava	12	13%	18	19%	26	28%	24	26%	7	7%
Javna ročišta	15	16%	13	14%	22	23%	24	26%	13	14%
Sudski spisi	9	10%	20	21%	24	26%	30	32%	5	5%
Sudski portparoli	6	6%	16	17%	32	34%	26	28%	8	9%
Sudije	24	26%	30	32%	18	19%	13	14%	1	1%
Predsednici sudova	36	38%	26	28%	18	19%	6	6%	0	0%
Tužioci	16	17%	19	20%	33	35%	16	17%	1	1%
Advokati	4	4%	8	9%	18	19%	44	47%	15	16%
Porodice optuženih	18	19%	22	23%	31	33%	13	14%	2	2%
Medijski članci	2	2%	5	5%	21	22%	47	50%	13	14%
Lične veze u sudovima	22	23%	24	26%	17	18%	21	22%	1	1%
Samostalni eksperti	7	7%	10	11%	28	30%	27	29%	14	15%

Tabela 2: Vrste izvora koje su koristili svi anketirani novinari koji uglavnom ili povremeno pokrivaju pravosuđe u izveštavanju o sudskim predmetima

Od 9 novinara koji u svom poslu uglavnom prate pravosuđe, njih 7 (78%) se izjasnilo da često prisustvuje javnim ročištima. Petoro (56%) često koristi internet stranice sudova, a troje (33%) retko koristi internet stranice javnih tužilaštava. Sudske spise često koristi 3 ispitanika (33%), sa portparolima povremeno kontaktira 4 novinara (44%). Kontakt sa sudijama i tužiocima, kao izvorima izveštavanja, ponekad je koristilo troje od devet novinara, sa predsednicima sudova i samostalnim ekspertima ponekad je razgovaralo 4 novinara (po 44%), kontakt sa advokatima često je koristilo 5 novinara (56%). Izvor informacija za 4 novinara ponekad su bile porodice optuženih i lične veze u sudu, a medijski članci bili su za 3 novinara ponekad i za 3 novinara čest izvor informacija.

U grupi od 85 novinara koji u svakodnevnom radu samo povremeno izveštavaju o pravosuđu, rezultati ispitivanja u pogledu korišćenja izvora informacija se razlikuju od prethodne grupe ispitanika. Bitna razlika se uočava u korišćenju javne rasprave kao izvora, koju je ponekad koristilo 25% ispitanika iz grupe onih koji samo povremeno izveštavaju o pravosuđu, dok je 78% koji uglavnom prate pravosuđe koristilo ovaj izvor često. U ovoj grupi ispitanika ponekad je internet stranice suda kao izvor informacija koristilo 36%, a 28% novinara ponekad je koristilo internet stranice tužilaštva. U istoj grupi novinara 26% je sudske spise koristilo ponekad, a 32% često. Informacije portparola ponekad je koristilo 33% anketiranih, a isti procenat ispitanika je retko koristio kontakt sa sudijama. Uočljivo je da se čak 41% anketiranih izjasnilo da nikad nije kontaktiralo sa predsednicima sudova koji po zakonu imaju ovlašćenje da daju dozvoljene informacije. Kao izvore informacija 35% novinara je ponekad koristilo tužioce, a 32% ponekad se oslanjalo na izjave porodica optuženih. Advokati su za 46% novinara, samostalni eksperti za 31%, a medijski članci su za 52% anketiranih bili česti izvori za izveštavanje. Da je retko koristilo lične veze u sudovima kao izvor informacija navelo je 27% anketiranih novinara, a samo 1 ispitanik je naveo da je uvek koristio upravo ovaj izvor.

Od svih 94 anketiranih novinara direktne, neposredne izvore podataka koji su i najautentičniji (prisustvovanje ročištima), uvek je u proseku koristilo 14% ispitanika. Uvid u spise predmeta uvek je koristilo samo 5%, a komunikaciju sa portparolom uvek je koristilo 9% ispitanika.

Zaključuje se da ove izvore koristi relativno mali broj anketiranih. Verovatni uzrok je nedostatak specijalizovanih novinara koji bi imali vremena za korišćenje ovog izvora za izveštavanje.

Posredne izvore, kontakt sa advokatom često koristi 47%, sa porodicama optuženih 14% i sa samostalnim ekspertima 29% anketiranih novinara. Medijske članke često koristi oko 50% novinara. Novinari se često žale da internet stranice sudova i tužilaštava nisu dovoljno ažurne. Internet stranice sudova kao izvor često koristi 35% novinara, a 26% novinara često koristi tužilačke internet stranice.

Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima

Navedeni procenti u Tabeli 2 potvrđuju osnovanost novinarskih tvrdnji prikupljenih u razgovorima u fokus grupama da „sudovi i tužilaštva ne unose, ili bar ne ažurno, podatke o suđenjima, sudskim odlukama i bitnim informacijama na svoje internet stranice“. Novinari smatraju da bi im ovo bilo od velike pomoći u izveštavanju sa suđenja u predmetima za koje vlada veliko interesovanje javnosti. Mišljenja su da bi, umesto da se i više puta obraćaju tužilaštvu za dobijanje prepisa ili dozvole za uvid u optužnicu, trebalo uspostaviti praksu da se na sajtu tužilaštva objavi „makar dispozitiv optužnice“. Ovo je ranije bila praksa Tužilaštva za ratne zločine, koje je redovno postavljalo celokupne optužnice, ali ta praksa nažalost više ne postoji. Neki sudovi redovno na sajtu objavljuju presude, pa ispitanici smatraju da bi bilo korisno da portparol suda na e-adrese novinara ili medija prosledi obaveštenje kada je to učinjeno. U razgovoru je veći broj novinara istakao da prilikom anonimizacije sudskih odluka, sudovi „zacrne“ toliki broj podataka koji nisu za anonimiziranje, da je takva odluka za novinare neupotrebljiva jer se izgubio smisao teksta. Ispitanici su takođe navodili da se dozvola za uvid u arhivirane spise često dugo čeka, a kada se ona dobije, događa se da su spisi nekompletni, oštećeni ili ih uopšte nema.

Navedeno je da bi prisustvovanje ročištima kao načinu informisanja za veći broj novinara predstavljalo najbolji izvor za izveštavanje kada bi u redakcijama postojali dovoljni kapaciteti da određene novinare delegiraju da prate suđenja. Kako to u većini redakcija nije slučaj, retko koji novinar može da prati ceo glavni pretres koji traje više dana, nedelja, a ponekad i meseci. Obično se dolazi samo na početak suđenja i na izricanje presude. Novinari kažu da ponekad neko od njihovih kolega dolazi po rasporedu redakcijskih obaveza u sud, a da ne zna šta će pratiti, niti ko je okrivljeni, a ko oštećeni. Postoje redakcije koje funkcionišu tako „da nema potrebe da novinari znaju“, već samo da naprave senzacionalističku vest.

Veći broj novinara je naveo da su im, zbog zatvorenosti tužilaca i sudija, advokati često jedini sagovornici i izvori informacija, naročito u fazi istrage. Problem nastaje što tako dobijene podatke moraju da proveravaju preko suda, tužilaštva ili njihovih portparola, a onda, vrlo često, dobijeni podatak zbog dužine trajanja provere gubi na aktuelnosti i značaju. Dešava se da zbog toga urednici insistiraju na objavljivanju teksta bez provere informacija. Samo iskusni, novinari sa dužim stažom, imaju hrabrost da odbiju da predaju tekst bez provere.

Opšte je mišljenje da su se tužioci i njihovi zamenici najviše promenili u stepenu otvorenosti i sve manje žele komunikaciju sa novinarima. Ovo je primećeno i kod tužilaca koji su do skora bili otvoreni za saradnju. Navedeno je „da o predmetu pričaju predsednik države i ministar policije, a nikad tužilac. Kao da neko stavlja šapu na komunikacije i davanje informacija“.

Teškoće novinara pri izveštavanju sa suđenja

U proseku više od 30% od 94 anketiranih je navelo da ne izveštava sa suđenja, pa stoga i ne zna koje teškoće postoje u ovom procesu.

Od ukupnog broja anketiranih, 12% je navelo da se nikada ne suočava sa problemom da se sudije tokom suđenja prema novinarima odnose sa nepoverenjem ili nepoštovanjem. Ovako je odgovorilo 22% novinara koji se uglavnom bave pravosuđem i 11% novinara koji se povremeno bave pravosuđem. Sa ovim problemom često se suočilo ukupno 23% novinara, približno isto i iz prve i iz druge grupe novinara. Činjenica da je skoro četvrtina ispitanika imala ove probleme, ukazuje na to da se ovakvi izazovi moraju rešavati kroz dijalog sudija i novinara.

Od ukupno anketiranih, 31% novinara je smatralo da im činjenica da sudije ne navode pre svakog suđenja jasna pravila izveštavanja često predstavlja prepreku u radu. Na ovu prepreku su posebno ukazivali novinari koji se pretežno bave pravosuđem (67% odgovora).

Od svih anketiranih, 38% se izjasnilo da im često predstavlja prepreku u radu činjenica da sudije nerado komuniciraju i pomažu novinarima da bolje izveštavaju o suđenju. Ovo ukazuje na međusobno nerazumevanje ove dve profesije. Sudije su zakonom ograničene da komentarišu predmet koji je u toku. I nepoverenje zbog često neprofesionalnog izveštavanja pojedinih medija dovodi do toga da sudije odbiju da daju bilo kakva objašnjenja novinarima, koji često i zloupotrebljavaju neke od informacija.

Pitanje pristupa zapisnicima i važnim informacijama regulisano je Zakonom o pristupu podacima od javnog interesa, koji propisuje rokove u kojima se zainteresovanoj strani mora obezbediti pristup informacijama. To je za novinare često neprihvatljivo dug put. Čak 29% novinara navelo je da se često susreće sa ovim poteškoćama.

Novinari su dužni da ostave svoju opremu pre ulaska u sudnicu, što nekima od njih predstavlja veći, a nekima manji problem, često u zavisnosti od vrste medija za koji izveštavaju.

Novinari su dužni da ostave opremu pre nego što uđu u sudnicu	Vrste medija			
	TV	Radio	Novine	Online
Nikada se ne suočavam sa problemom	7%	0%	5%	8%
Retko	4%	20%	0%	11%
Ponekad	0%	0%	10%	8%
Često	25%	20%	14%	24%
Uvek je poteškoća	36%	0%	38%	16%
Ne znam - ne izveštavam sa suđenja	29%	60%	33%	32%

Tabela 3: Poteškoća nemogućnosti korišćenja opreme (laptop, tablet, kamera, mobilni telefon) u sudnici prema vrsti medija za koji novinari rade

Najveće poteškoće bi trebalo da postoje za novinare koji izveštavaju za TV. 7% njih izjasnilo se da se nikada ne suočava sa ovom poteškoćom, a 4% retko. Dok 36% navodi da im je to uvek teškoća.

Po 20% anketiranih novinara koji izveštavaju za radio navelo je da im je retko ili često ovo predstavljalo poteškoću u radu.

Od novinara koji izveštavaju za novine, njih 14% smatra da se često suočava sa ovim problemom, dok 38% smatra da je to uvek teškoća. Da se nikad ne suočava sa ovim problemom smatra 5%.

Među novinarima koji izveštavaju za onlajn medije, po 8% je navelo da se nikad ili ponekad suočava sa ovim problemom, a 24% smatra da je ovo česta poteškoća u njihovom radu.

Veličina sudnica u sudovima Srbije često predstavlja prepreku da svi zainteresovani novinari mogu da prate suđenje. Čak 34% anketiranih je navelo da je ovo česta poteškoća u izveštavanju.

Trećina anketiranih (33%) koji se uglavnom bave izveštavanjem o pravosuđu izjasnila se da je često imala problem sa izveštavanjem iz suda od kada traje bolest covid-19, s tim što su novinari smatrali da je to bio izgovor sudija da im onemoguće pristup sudu.

Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima

Novinari u fokus grupama ocenjuju da je „sve veći problem obostranog nerazumevanja medija i pravosuđa; razlika je u razmišljanju i deluje da je nepomirljiva“. Novinari sa dužim stažem koji izveštavaju o pravosuđu navode da je pre desetak godina ova komunikacija bila otvorenija. Sada predstavnici pravosuđa nerado razgovaraju sa novinarima, „nezamislivo je da novinar ode kod sudije i nešto ga pita, pre Palata pravde nije bila otuđena od javnosti“. Novinari smatraju i da senzacionalističko izveštavanje predstavlja jedan od razloga zatvorenosti suda. Stav je suda – „kad se promeni stanje u društvu, promeniće se i mediji“ i takvo izveštavanje.

Problem im je i što u sudnici nemaju pravo da snimaju, slikaju, koriste mobilne telefone. Zbog nemogućnosti da sve zabeleže, prepričavaju navode učesnika u postupku, što smanjuje tačnost izveštavanja. Hitnu vest ne mogu da jave redakciji jer mobilni telefon dobijaju tek pri izlasku iz suda, a na prepise sudskih zapisnika se čeka više dana, nekada i nedelja, što je nespojivo sa prirodom njihovog posla. Za TV novinare problem predstavlja zabrana snimanja ili nemogućnost dobijanja snimaka sa kamere iz sudnice. Ponekad moraju godinama da ilustruju svoj prilog sa suđenja istim snimkom ili fotografijom okrivljenog pri ulasku u sudnicu. Sudije ne upozoravaju pre početka svakog suđenja na pravila ponašanja u sudnici, što im pravi problem.

Često se suđenja za koja sudije znaju da su medijski praćena zakazuju u malim sudnicama. Straža odlučuje ko može da uđe, stvara se negativna atmosfera i onemogućava se direktno praćenje i pribavljanje podataka za izveštavanje. Ispitanici su izrazili ozbiljnu sumnju da neki od stražara izabranim medijima šalju telefonom informacije sa suđenja i da to niko ne sprečava. Dešava se da sudije ne dozvoljavaju svim zainteresovanim novinarima „ulazak u sudnicu zbog korone i sada kada više nema takvih pravila“, deluje da se to namerno radi.

Svi učesnici u grupama su bili saglasni da novinari moraju poznavati osnovne sudske pojmove kada izveštavaju iz suda da ne bi došlo do kršenja pretpostavke nevinosti i privatnosti, ali i da portparol suda mora da bude proaktivan i stručan. Takođe, učesnici su dodali: „da to ne bude sudija ili sudijski saradnik“ koji ima obaveze sa svojim predmetima, nego osoba koja se samo time bavi i koja je uvek dostupna. Smanjenje ili potpuno odsustvo proaktivnosti portparola utiče na kvalitet svih vrsta izveštavanja o pravosuđu, bilo da se radi o novinarima „koji na pravosudnim temama rade samo tri sata mesečno ili pretežni deo radnog vremena, a posebno kod istraživačkog novinarstva“.

Transparentnost i komunikacija sa predstavnicima pravosuđa

Mišljenja novinara o motivaciji pravosudnih institucija za komunikaciju sa njima

Anketirani novinari, koji se uglavnom ili povremeno bave pravosuđem, dali su svoje ocene o tome da li su pravosudne institucije motivisane za izjave u javnosti i komunikaciju sa novinarima.

Izjava	U potpunosti se ne slažem		Delimično se ne slažem		Niti se slažem niti ne slažem		Delimično se slažem		Apsolutno se slažem	
	I ²¹	II ²²	I	II	I	II	I	II	I	II
Pravosudne institucije (PI) se ne trude da unaprede saradnju sa medijima i novinarima	0%	2%	0%	6%	11%	14%	56%	44%	33%	34%
PI ispunjavaju osnovne uslove za otvorenu i transparentnu komunikaciju	33%	18%	44%	27%	0%	14%	22%	34%	0%	7%
PI nisu proaktivne u pružanju informacija novinarima	0%	2%	0%	5%	0%	7%	56%	36%	44%	49%
Sudijama i sudovima (SiS) nedostaje integritet i nezavisnost od političkih aktera, zbog čega nisu motivisani za angažovanje u medijima	0%	1%	0%	2%	22%	13%	22%	27%	56%	56%
Sudijama i sudovima nedostaje integritet i nezavisnost od poslovnih interesa zbog čega nisu motivisani za angažovanje u medijima	0%	2%	0%	8%	44%	21%	22%	31%	33%	38%
SiS nedostaje znanje kako smisleno da komuniciraju sa medijima, zbog čega su netransparentni	0%	2%	22%	8%	11%	18%	22%	42%	44%	29%
Sudije su lično izložene političkim pritiscima zbog kojih nisu ohrabreni da sarađuju sa medijima	0%	2%	0%	4%	22%	21%	22%	27%	56%	46%
Pravosuđe je danas mnogo otvorenije i transparentnije nego pre 5 godina	33%	36%	11%	18%	22%	31%	22%	11%	11%	5%
Sudovima nedostaje komunikacijskog osoblja, zbog čega nisu dovoljno transparentni	22%	4%	11%	9%	0%	22%	33%	33%	33%	32%

Tabela 4: Mišljenja svih anketiranih novinara u vezi sa komunikacijom pravosudnih institucija sa novinarima

21 I - Novinari koji se uglavnom bave pravosuđem

22 II - Novinari koji se povremeno bave pravosuđem

Najveći broj novinara koji se uglavnom (56%) i onih koji se povremeno (44%) bave pravosuđem delimično se složio da se pravosudne institucije ne trude da unaprede saradnju sa medijima i novinarima. 44% novinara koji se uglavnom bave pravosuđem i 27% novinara koji se ovom temom povremeno bave odgovorilo je da se delimično ne slaže da pravosudne institucije ispunjavaju osnovne funkcije za otvorenu i transparentnu komunikaciju sa medijima i javnošću. Sa izjavom da je danas pravosuđe mnogo otvorenije i transparentnije nego pre 5 godina, u potpunosti se nije saglasilo 33% novinara koji se uglavnom bave pravosuđem i 36% koji se povremeno bave ovom temom, dok se sa izjavom da pravosudne institucije nisu proaktivne u pružanju informacija novinarima u potpunosti se saglasilo 44% novinara koji se uglavnom bave pravosuđem a 49% onih koji se bave povremeno.

Obe grupe novinara u pretežnom procentu (po 56% anketiranih) u potpunosti smatra da sudijama i sudovima nedostaje integritet i nezavisnost od političkih aktera, što ima za posledicu njihovo nedovoljno angažovanje u medijima. Interesantno je da se 44% novinara koji se uglavnom bave pravosuđem izjasnilo da se apsolutno slažu da sudijama nedostaje znanje o tome kako da efikasno komuniciraju sa medijima, što za posledicu ima nedovoljnu transparentnost sudova. Najveći broj anketiranih, 56% koji se uglavnom bave pravosuđem i 46% onih koji se ovom temom bave povremeno, apsolutno se slažu da su sudije lično izložene političkim pritiscima, što utiče na njihovu nedovoljnu saradnju sa medijima.

Zapaža se i da se po 33% anketiranih iz obe grupe novinara delimično slaže sa stavom da sudovima nedostaje potreban broj zaposlenih koji će komunicirati sa novinarima.

Ocena novinara o otvorenosti predstavnika pravosudnih institucija za komunikaciju sa medijima

U tabeli ispod dati su odgovori novinara vezani za otvorenost pravosudnih institucija sa medijima.

Vrste predstavnika pravosuđa	Nije otvoren	Retko otvoren	Ponekad otvoren	Često otvoren	Uvek otvoren	Ne znam
Portparol	0%	18%	32%	27%	7%	16%
Sudije	6%	44%	23%	3%	0%	23%
Tužioci	13%	28%	32%	12%	1%	15%
Predsednici sudova	10%	37%	17%	4%	1%	31%
Članovi Visokog saveta i Državnog veća tužilaca	12%	28%	17%	5%	0%	38%

Tabela 5: Ocena otvorenosti i komunikacije predstavnika pravosudnih institucija sa novinarima

Od ukupno anketirana 94 novinara, njih 44% je navelo da su sudije retko otvorene za komunikaciju sa novinarima. Samo 3% novinara navelo je da su često otvoreni, a 23% da su ponekad otvoreni. Zabrinjavajuće je što je 78% novinara koji se uglavnom bave pravosuđem navelo da su sudije retko spremne za komunikaciju.

Otvorenost tužilaca nije procenjena mnogo povoljnije. Među novinarima koji se uglavnom bave izveštavanjem o pravosuđu, njih 11% smatra da nikad nisu otvoreni, 22% da su retko, a 44% da su ponekad otvoreni za komunikaciju.

Iz ankete proizlazi da novinari, podeljeni u 3 grupe po dobi, a koji su stariji od 46 godina, imaju i sa sudijama i sa tužiocima nešto bolje iskustvo u komunikaciji. Ovo bi se moglo objasniti nešto većim poverenjem koje su izgradili tokom duže saradnje. Međutim, i oni su se u najvećem broju izjasnili da su svi nosioci pravosudnih funkcija retko ili ponekad otvoreni prema novinarima.

Slično je mišljenje o komunikaciji sa tužiocima i predsednicima sudova. Od novinara koji uglavnom prate pravosuđe, 44% je navelo da su predsednici ponekad otvoreni. Istu ocenu je imalo 14% novinara koji se povremeno bave pravosuđem, što je trostruko manji procenat.

Ocena komunikativnosti članova Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca je skoro ista kao i za nosioce pravosudnih funkcija. Oni se retko pozivaju da daju izjave u vezi sa konkretnim sudskim predmetima, već uglavnom komentarišu rad pravosuđa uopšte. Stoga je nerazumljivo izbegavanje odazivanja na novinarske pozive.

Najviše zabrinjava podatak da samo 7% novinara smatra da su portparoli pravosudnih institucija uvek dostupni i otvoreni. Imajući u vidu da portparoli prvenstveno treba da komuniciraju sa predstavnicima medija, činjenica da 32% ispitanika ocenjuje da su portparoli ponekad otvoreni ukazuje na to da se njihova funkcija ne ostvaruje u potrebnoj meri.

Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima

Opšti stav novinara je „da bi u slučaju smanjenog političkog uticaja na pravosuđe, izbora tužilaca i predsednika sudova sa većim integritetom, otvorenost u komunikaciji bila bolja“. Oni su jedinstveni u stavu da komunikacija sa novinarima ne postoji u potrebnoj meri, što nije dobro za obavljanje delatnosti u obe profesije. Sudije su u najvećoj meri za njih nedostupne.

Svi učesnici fokus grupa su nepodeljenog mišljenja da je opšta pojava da nadležni predstavnici pravosuđa za komunikaciju sa novinarima ali i ostali nosioci pravosudnih funkcija nisu proaktivni u odnosu sa medijima i novinarima. Slažu se da PR služba koja je najotvorenija ne koristi mogućnosti komunikacija putem e-pošte, sajta ili viber grupe za bitna „obaveštenja o događajima koji su u žiži javnosti“.

Novinari smatraju da se mora obezbediti jasan sistem postupanja pravosudnih institucija da bi se poboljšala komunikacija i transparentnost pravosuđa. Zalažu se za održavanje redovnih konferencija za novinare, informativnih brifinga, organizovanje zajedničkih sastanaka sudija i novinara radi ostvarivanja bolje saradnje, kao i otvaranje mogućnosti za ostvarivanje ličnih kontakata sa sudijama. Takođe, smatraju da portali sudova treba da nude kvalitetnije i ažurirane informacije. Većina je ukazala na to da je „portal toka predmeta“²³ bila lepa ideja koja se nije realizovala kako treba.

Veliki broj učesnika fokus grupa je naveo kao primere dobre komunikacije portparole beogradskog, kragujevačkog i niškog apelacionog suda. „U manjim mestima portparol je sudija koji za taj posao nema vremena i ne obavlja ga.“ Objavljeni kontakti su neupotrebljivi jer se ne ažuriraju. Opšti je stav da netransparentnosti pravosuđa doprinose i sada „hermetički zatvoreno Ministarstvo pravde i policija“ koji ne shvataju da se „informacije koje im se traže saopštavaju za javnost“, ne za novinare.

Jedna od anketiranih novinarki navela je primer veoma otvorenog intervjua koji je vodila sa italijanskim vrhovnim tužiocem, koji je na pitanje novinarkе kako tako otvoreno govori o predmetima, odgovorio: „... ako ne govorim ja, govori mafija“.

Koliko pravosudne institucije pružaju određene komunikacione usluge

Obe grupe novinara dale su slične odgovore u vezi sa objavljivanjem sažetaka sudskih odluka i informacija o odlukama na internet stranicama pravosudnih institucija. Po 31% anketiranih navelo je da institucije retko objavljuju sažetak odluke, a oko 27% da to rade ponekad. Mali procenat novinara, oko 7% njih, smatra da se to radi često.

Od ukupnog broja anketiranih, 32% kaže da se konferencije za štampu nikada ne održavaju, retko 41% i ponekad 11%. Ovako različite izjave pokazuju da sudovi u Srbiji ne postupaju u pogledu ove vrste komunikacije na isti način. Zbog toga građani nemaju pristup informacijama koje treba da im pruže mediji, a koje bi trebalo da dobijaju od sudova.

Još su nepovoljniji rezultati ankete u pogledu brifinga. Po 36% anketiranih je odgovorilo da se brifinzi održavaju nikad ili retko, a samo 6% ponekad. Niko nije odgovorio da ih ima često ili uvek.

45% novinara navodi da se direktni razgovori sa sudijama, predsednicima i tužiocima nikada ne organizuju, a 36% da su organizovani retko ili ponekad. Rezultati ankete pokazuju da veliki broj pravosudnih institucija veoma retko upotrebljava i ovu metodu komunikacije.

Najveći broj anketiranih, 65% njih, odgovara da se saopštenja za javnost daju retko ili ponekad, a 50% novinara ima iste odgovore (retko ili ponekad) za održavanje komunikacije e-poštom. Još je lošija situacija sa održavanjem komunikacije putem aplikacije (Skajp, Zum...). Zabrinjavajuće je da je 15% novinara navelo da im se nikad ne omogućava direktna komunikacija sa portparolom i sudijama, a njih 30% da je to retko. Po mišljenju 51% anketiranih, odluke pravosudnih institucija nikada se ne objavljuju na društvenim mrežama.

Anketa je analizirala kvalitet i korisnost svih navedenih usluga i alata koje pružaju pravosudne institucije. Rezultati su pokazali da se oni nedovoljno primenjuju u praksi, pa im je većina novinara dala ocenu „slabo“ (na skali od odličan, dobar, solidan, slab do jako slab). Ocene su ujednačene i ukazuju na to da pravosuđe ne koristi svoja prava i obaveze u ostvarivanju komunikacije sa medijima.

Ocena novinara o pres službi pojedinih pravnih institucija

Anketa je omogućila ocenjivanje pres službi sudova i tužilaštava svih nivoa i vrsta, uključujući i Ustavni sud.

Rezultati ankete pokazuju da nijedan sud, tužilaštvo, pa ni Ustavni sud nema zadovoljavajući nivo otvorenosti. Najveći broj anketiranih novinara je ocenio da se pres službe svih vrsta sudova, tužilaštava i Ustavnog suda mogu označiti kao retko otvorene ili ponekad otvorene. Da su pres službe svih institucija uvek ili često otvorene ocenilo je od 0% do najviše 21% anketiranih novinara. 25% procenata anketiranih novinara je ocenilo je da su osnovni sudovi uvek ili često otvoreni, dok isto tako misli 18% novinara za osnovna tužilaštva.

Znanje i stavovi novinara o izveštavanju o sudovima

Ocene novinara o svom znanju o izveštavanju o radu pravosuđa i sudskim postupcima i obukama za izveštavanje o ovim temama

Veoma je važno utvrditi mišljenje novinara o nivou njihovog znanja o pravosuđu u pogledu organizacije rada, funkcije pravosuđa i o pravilima i ograničenjima u pogledu izveštavanja o sudskim postupcima, posebno krivičnim, koji su najčešće u žiži interesovanja javnosti. Bitno je utvrditi i kakav je stav novinara o poštovanju etičkih principa pri ovoj vrsti izveštavanja.

Posebna znanja izveštavanja u sudskom postupku	Nivo znanja svih anketiranih novinara					
	Jako slabo	Slabo	Zadovoljavajuće	Dobro	Odlično	Ne znam
Organizacija i funkcije pravosuđa	4%	9%	31%	30%	19%	7%
Pravila izveštavanja sa sudskih postupaka	4%	13%	35%	28%	13%	7%
Poznavanje pravila krivičnog postupka	5%	17%	32%	35%	4%	6%
Zaštita ljudskih prava u postupku	4%	6%	30%	30%	22%	7%
Upotreba pravne terminologije	3%	12%	38%	31%	10%	6%
Etički principi izveštavanja	3%	7%	27%	33%	22%	7%

Tabela 6: Ocena sva 94 anketirana novinara o svom nivou znanja pri izveštavanju sa krivičnih postupaka

Da imaju dobar ili odličan nivo znanja o organizaciji i funkcionisanju pravosuđa ocenilo je 44% novinara koji se uglavnom bave pravosuđe, a 33% je dalo ovakve ocene i za poznavanje pravila izveštavanja. Približno isti procenat ove grupe novinara dao je dobru ili odličnu ocenu i za ostala pitanja. Oko 10% manje novinara koji povremeno izveštavaju o pravosuđu je svoj nivo ovih znanja ocenilo sa dobar ili odličan. Bitna razlika je u oceni poznavanja pravne terminologije. Mnogo manje novinara koji se povremeno bave ovom vrstom izveštavanja smatra da je njihov nivo znanja odličan (8%) ili dobar (29%), dok 22% novinara koji se uglavnom bave ovakvim izveštavanjem smatraju da je njihov nivo znanja odličan i 44% da je dobar.

Procene novinara podeljene su prema medijima za koje rade. Ocena novinara data po istim pitanjima (kao u tabeli 6) u zavisnosti za koje medije izveštavaju, pokazuje da ni u jednoj vrsti medija ocene novinara nisu toliko dobre kao ocene novinara podeljene u dve grupe, one koji uglavnom ili povremeno izveštavaju o pravosuđu. Najslabiju ocenu svojih znanja za izveštavanje o krivičnim stvarima u proseku su dali novinari koji izveštavaju za radio. Svoje znanje o ovoj vrsti izveštavanja najbolje su ocenili novinari koji rade za novine.

Uočljivo je da najveći procenat anketiranih novinara (90%) nije prisustvovao nijednoj obuci ili treningu. Samo 8% prošlo je 1 do 2 obuke u poslednjih 5 godina, a 2% više od tri obuke ili treninga. Od onih koji su bili na jednoj ili više obuka svi su naveli da su treninge organizovale nevladine organizacije, 94% anketiranih je odgovorilo da obuku nije organizovala medijska kuća u kojoj rade, 69% navelo je da je obuku organizovala međunarodna organizacija, a ispod 20% ispitanika je navelo kao organizatora obuke pravosudnu instituciju i instituciju visokog obrazovanja. Novinari koji rade na radiju nisu pohađali obuke.

Od novinara koji su pohađali obuke ili treninge, najveći procenat je išao na obuku posvećenu poštenom pisanju, bez senzacionalizma, o krivičnim postupcima i praksi Evropskog suda za ljudska prava (56%), a nešto manje o ograničenju izveštavanja u praćenju različitih faza u krivičnom postupku i ulozi sudova u zaštiti prava javnosti na pravdu i sigurnost (po 50%).

Najveći procenat anketiranih se izjasnio za temu „Pisanje pošteno, tačno i bez senzacionalizma u krivičnim i građanskim predmetima“ (64%), „Pravna pravila i ograničenja u pokrivanju različitih faza krivične istrage, procesuiranja i suđenja“ (59%) i „Uloga sudova u zaštiti prava na pravdu i sigurnost“ (53%). Za navedene teme najviše su se izjasnili novinari po svakoj vrsti medija u kojoj rade.

Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima

Većina novinara u fokus grupama je mišljenja da više nema specijalizovanog novinarstva, da su redakcije desetkovane i da se „sve radi onlajn“. Postoje dva odvojena problema, nedovoljno znanje i senzacionalizam, a koji mogu da se spoje u jednoj ličnosti (novinara). Jedan od učesnika focus grupe istakao je: „Na naslovnim stranama tačno se vidi uticaj aktuelne politike, a mediji ne treba da zastupaju ničiji interes.“

Među mišljenjima koja su se čula u fokus grupama su i sledeća: „Više nema odgovornosti, na terenu su kolege koje ne znaju elementarne stvari, razliku između zatvora i pritvora, osumnjičenog i osuđenog.“ Nema profesionalne odgovornosti, „tokom celog suđenja u medijima se piše optužnica i presuda“. Mišljenje novinara je da je „način izveštavanja i date naslovnice o nasilju u porodici i zloupotrebi dece“ takav da se sve češće krše prava dece koja spadaju u najosetljiviju grupu o kojoj novinari moraju posebno voditi računa. Potrebno je „jače aktivirati Savet za štampu, uvesti strože kontrole“. Treba više raditi sa mladim novinarima, „da ne budu samo nosači diktafona“. Jedan od učesnika je rekao: „Novinarstvo se uči, ali problem nije samo do znanja nego i o čemu se izveštava, koji su moralni principi koji se moraju poštovati“. Mišljenje je da „sve više ima neprofesionalnih medija i novinara“.

Mišljenja novinara o profesionalnosti i etičnosti

U sledećim tabelama date su tvrdnje sa kojima su se novinari slagali, odnosno nisu slagali. Odgovori su dati zbirno i podeljeni su prema tome da li novinari uglavnom prate teme iz oblasti pravosuđa ili povremeno.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
U potpunosti se ne slažem	2%	0%	2%
Delimično se ne slažem	4%	0%	5%
Niti se slažem niti se ne slažem	3%	0%	4%
Delimično se slažem	12%	22%	11%
Apsolutno se slažem	78%	78%	78%
Ne znam	1%	0%	1%

Tabela 7: Novinari treba uvek da se pridržavaju kodeksa i profesionalne etike

Sa stavom da novinar treba uvek da se pridržava kodeksa profesionalne etike, bez obzira na situaciju ili kontekst, apsolutno se složilo 78% svih anketiranih novinara, a 12% se delimično složilo. Najveći broj novinara (81%) koji izveštavaju za novine izrazio je apsolutno slaganje sa stavom, a u najvećem procentu delimično se ne slažu sa ovim stavom 8% novinara koji izveštavaju za onlajn medije.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
U potpunosti se ne slažem	56%	44%	58%
Delimično se ne slažem	15%	22%	14%
Niti se slažem niti se ne slažem	6%	11%	6%
Delimično se slažem	17%	11%	18%
Apsolutno se slažem	2%	0%	2%
Ne znam	3%	11%	2%

Tabela 8: Šta je etično u novinarstvu zavisi od specifične situacije

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
U potpunosti se ne slažem	77%	67%	78%
Delimično se ne slažem	13%	22%	12%
Niti se slažem niti se ne slažem	5%	0%	6%
Delimično se slažem	5%	11%	5%
Apsolutno se slažem	0%	0%	0%
Ne znam	0%	0%	0%

Tabela 9: Šta je etično u novinarstvu zavisi od ličnog prosuđivanja

Sa ocenom da „šta je etično u novinarstvu zavisi od specifične situacije“, u potpunosti se nije složilo 56% od ukupnog broja anketiranih novinara, dok sa ocenom „šta je etično u novinarstvu zavisi od ličnog rasuđivanja“ u potpunosti se nije složilo 77% od ukupnog broja anketiranih novinara. Sa izjavom da je prihvatljivo odbaciti moralne standarde kod vanrednih okolnosti u potpunosti se nije složilo 68%, apsolutno se složilo 4% svih anketiranih novinara, a 11% novinara koji se pretežno bave izveštavanjem o pravosuđu. Sa ocenom da šta je etično u novinarstvu zavisi od specifične situacije (61%) ili da je to stvar specifičnog rasuđivanja (82%), najviše se u potpunosti nisu slagali TV novinari.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
Uvek neopravdano	74%	89%	73%
Opravdano u određenim situacijama	16%	11%	16%
Uvek opravdano	1%	0%	1%
Ne znam	9%	0%	9%

Tabela 10: *Plaćanje ljudima za poverljive podatke*

U izveštavanjima o važnim temama, 74% svih anketiranih novinara nikad ne bi opravdalo plaćanje za poverljive podatke, a ovo smatra neopravdanim čak 89% novinara koji uglavnom izveštavaju o pravosuđu. Prema vrsti medija iz koga je novinar, 14% novinara koji rade za novine je navelo da je to prihvatljivo u određenim situacijama i 40% novinara koji rade za radio.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
Uvek neopravdano	24%	22%	25%
Opravdano u određenim situacijama	62%	67%	61%
Uvek opravdano	5%	0%	6%
Ne znam	9%	11%	8%

Tabela 11: *Korišćenje poverljivih poslovnih ili državnih dokumenata bez ovlašćenja*

Čak 62% svih anketiranih smatra da je u određenim situacijama opravdano objaviti poverljiva državna ili poslovna dokumenta bez ovlašćenja, dok 5% smatra da je to uvek opravdano.

Krađu zvaničnih dokumenata 76% svih ispitanih smatra uvek neopravdanom, a 17% smatra je opravdanom u određenim situacijama.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
Uvek neopravdano	57%	67%	56%
Opravdano u određenim situacijama	34%	22%	35%
Uvek opravdano	0%	0%	0%
Ne znam	9%	11%	8%

Tabela 12: *Lažno predstavljanje kako bi istražili priču*

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
Uvek neopravdano	64%	67%	64%
Opravdano u određenim situacijama	29%	33%	28%
Uvek opravdano	2%	0%	2%
Ne znam	5%	0%	6%

Tabela 13: *Vršenje pritiska na one koji nerado daju informacije za novinsko izveštavanje*

Lažno predstavljanje kao neopravdano je ocenilo 57% ukupno anketiranih novinara, dok 64% kao neopravdano smatra vršenje pritiska na izvore koji nerado daju informacije. Od ukupno anketiranih, 34% novinara smatralo je lažno predstavljanje opravdano u određenim situacijama, dok je njih 29% smatralo da je opravdano u određenim situacijama vršenje pritiska na izvore koji nerado daju informacije. Po 67% novinara koji se uglavnom bave pravosuđem ocenilo je i jednu i drugu pojavu kao uvek neopravdanu.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
Uvek neopravdano	77%	78%	76%
Opravdano u određenim situacijama	18%	11%	19%
Uvek opravdano	0%	0%	0%
Ne znam	5%	11%	5%

Tabela 14: *Korišćenje ličnih dokumenata (pisma, slike) bez dozvole*

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
Uvek neopravdano	56%	78%	54%
Opravdano u određenim situacijama	37%	22%	39%
Uvek opravdano	0%	0%	0%
Ne znam	6%	0%	7%

Tabela 15: *Upotreba skrivenih mikrofona ili kamera*

Korišćenje ličnih dokumenata bez dozvole ocenilo je kao neopravdano 77% od svih anketiranih novinara, a njih 56% smatra neopravdanom upotrebu skrivenih mikrofona ili kamera. Većina novinara koji uglavnom prate pravosuđe smatra da su obe prakse uvek neopravdane.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
Uvek neopravdano	89%	89%	89%
Opravdano u određenim situacijama	9%	11%	8%
Uvek opravdano	0%	0%	0%
Ne znam	2%	0%	2%

Tabela 16: Objavljivanje priča sa neproverenim sadržajem

Od svih ispitanih, 89% smatra da je neopravdano objavljivanje priča sa neproverenim sadržajem, a 9% da je to opravdano u određenim situacijama. Uočava se da novinari koji uglavnom izveštavaju o pravosuđu, kao i oni koji o tome izveštavaju povremeno, imaju isti stav o ovom problemu.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
Uvek neopravdano	94%	89%	94%
Opravdano u određenim situacijama	4%	0%	5%
Uvek opravdano	0%	0%	0%
Ne znam	2%	11%	1%

Tabela 17: Izmena izjave izvora

Više od 90% anketiranih smatra da je neopravdana izmena izjave izvora, prihvatanje novca od izvora i izmena fotografija.

Uloga pravosuđa u zaštiti slobode medija i sigurnosti novinara

Kako novinari vide ulogu pravosuđa u očuvanju slobode medija i sigurnosti novinara u Srbiji

Anketa pokazuje da većina novinara ne smatra da pravosuđe igra pozitivnu ulogu u očuvanju slobode medija i sigurnosti novinara u Srbiji. U tabeli su dati odgovori zbirno i zasebno za novinare koji uglavnom prate pravosuđe i one koji povremeno prate ove teme.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
U potpunosti se ne slažem	4%	11%	4%
Delimično se ne slažem	2%	0%	2%
Niti se slažem niti se ne slažem	10%	22%	8%
Delimično se slažem	29%	22%	29%
Apsolutno se slažem	54%	44%	55%
Ne znam	1%	0%	1%

Tabela 18: Da li je pravosuđe više na strani sistema i politike nego na strani novinara

Više od pola anketiranih novinara (54%) smatraju da je pravosuđe više na strani sistema i politike nego na strani novinara, a njih 29% se delimično slaže sa ovom konstatacijom. Sa ovim se nije složilo 11% novinara koji se uglavnom bave pravosuđem, kao ni 4% onih koji se povremeno bave pravosuđem.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
U potpunosti se ne slažem	65%	56%	66%
Delimično se ne slažem	17%	22%	16%
Niti se slažem niti se ne slažem	9%	11%	8%
Delimično se slažem	4%	11%	4%
Apsolutno se slažem	3%	0%	4%
Ne znam	2%	0%	2%

Tabela 19: *Novinari su dovoljno zaštićeni jer se pretnje i napadi na njih efikasno istražuju i sankcionišu*

Najveći broj od ukupno 94 ispitana novinara se u potpunosti ne slaže (65%) da su dovoljno zaštićeni jer se pretnje i napadi na njih efikasno istražuju i sankcionišu.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
U potpunosti se ne slažem	3%	0%	4%
Delimično se ne slažem	5%	0%	6%
Niti se slažem niti se ne slažem	5%	22%	4%
Delimično se slažem	21%	44%	19%
Apsolutno se slažem	63%	33%	66%
Ne znam	2%	0%	2%

Tabela 20: *Mnoge pretnje novinarima na internetu pravosuđe ne shvata ozbiljno*

Kada je reč o pretnjama na internetu, 63% ukupno anketiranih novinara smatra da se one ne shvataju ozbiljno. O istom problemu samo 33% novinara koji se pretežno bave pravosuđem se izjasnilo da se ova vrsta pretnji ne shvata ozbiljno, a 66% novinara koji se povremeno bave pravosuđem se apsolutno slaže da se ove pretnje ne shvataju ozbiljno.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
U potpunosti se ne slažem	7%	11%	7%
Delimično se ne slažem	2%	11%	1%
Niti se slažem niti se ne slažem	13%	33%	11%
Delimično se slažem	28%	11%	29%
Apsolutno se slažem	45%	33%	46%
Ne znam	5%	0%	6%

Tabela 21: MUP i Tužilaštvo doprinose da se ozbiljne pretnje i napadi na novinare ne istražuju i ne kažnjavaju

Sa stavom da Ministarstvo unutrašnjih poslova i Tužilaštvo doprinose da se ozbiljne pretnje i napadi na novinare ne istražuju i ne kažnjavaju apsolutno se složilo 45% anketiranih, a 28% se delimično složilo.

	Svi ispitanici	Uglavnom pravosuđe	Povremeno pravosuđe
U potpunosti se ne slažem	56%	56%	56%
Delimično se ne slažem	17%	22%	16%
Niti se slažem niti se ne slažem	9%	22%	7%
Delimično se slažem	14%	0%	15%
Apsolutno se slažem	1%	0%	1%
Ne znam	3%	0%	4%

Tabela 22: Mišljenje o tome da li će počinioci koji prete ili napadaju novinare biti kažnjeni

Po 56% novinara koji se uglavnom i onih koji se povremeno bave pravosuđem smatra da ne preovladava mišljenje da će počinioci pretnji ili napada na novinare biti kažnjeni. Isti procenat ukupno ispitanih novinara dao isti odgovor.

Mišljenja novinara iz fokus grupa o ovim problemima

Opšte je mišljenje da novinari sve više imaju „osećaj nezaštićenosti i manjak osećaja lične bezbednosti“. Novinari u fokus grupama smatraju da ne postoji adekvatna krivičnopravna zaštita i da tužilaštvo nije dovoljno efikasno. Novinari su istakli da se neprijatnosti i pretnje dešavaju i pred predstavnicima nadležnih organa, ali da oni ne reaguju. Jedan od učesnika je naveo: „Kada trpe pretnje ispred sudnice, sudska straža ne reaguje, sudije dozvoljavaju šou i kaos u sudnici; zastrašuju se novinari, sudije ne reaguju“.

Takođe, pojedini novinari su istakli da ni na drugoj strani nema zaštite. Nema zaštite od reakcije urednika ako se novinar suprotstavi uređivačkoj politici, što novinare čini još ranjivijim i podložnijim pritiscima. Novinari u focus grupama su naveli da vreme u kojem živimo odlikuju „nerešena ubistva novinara i predugi procesi“. Istakli su da je onaj ko misli drugačije meta napada tabloida-kampanje blaćenja.

Zaključci

U Srbiji se u poslednjih nekoliko decenija veoma često menjaju zakoni, a u skladu sa obavezom zemlje kao kandidata za članstvo u Evropskoj uniji da u svoj sistem uvede evropske standarde, posebno one koji su proistekli iz prakse Evropskog suda za ljudska prava i načina primene njihovih standarda pred nacionalnim sudovima. Otuda, pravosuđe i mediji moraju biti upoznati sa svim preporukama Saveta Evrope za izveštavanje sa suđenja na jasan i prihvatljiv način. Ovo upućuje na potrebu bliske saradnje pravosuđa i medija, uz jasno razumevanje i pridržavanje obaveza obe strane.

Jedan od preduslova da se obezbedi informisanje bez kršenja prava jeste da sudije i sudovi stvore uslove za kvalitetno i istinito izveštavanje medija, a u cilju zaštite javnog interesa²⁴.

Istraživanje je pokazalo da sada sudije i sudovi ne obezbeđuju tehničke uslove za rad novinara, da su oni neodgovarajući kako zbog veličine sudnica, tako i zbog pravila koje sudovi nameću novinarima (da ne mogu da unose svoju opremu u sudnicu ili zbog propuštanja sudija da pre početka svakog suđenja novinare upoznaju sa pravilima izveštavanja). Otuda se kao jedno od rešenja nameće potreba da sud obezbedi suđenja bez kršenja prava na privatnost i uznemiravanja učesnika, a novinarima se moraju obezbediti potrebni uslovi za izveštavanja i mogućnost komunikacije sa redakcijama medija. Naglašena je potreba za promenama procedura za dobijanje sudskih odluka i potrebnih dokumenata za izveštavanje o sudskim predmetima i u pristupu dokumentima iz javnih tužilaštava. Ove procedure su veoma spore, a dokumentacija u trenutku kad novinari dođu do nje često nije potpuna. Istovremeno izostaju drugi vidovi komunikacije kao što su konferencije za štampu, brifinzi, direktni razgovori sa sudijama i predsednicima i tužiocima. Retke su komunikacije putem aplikacija, komunikacija e-poštom, obaveštenja preko društvenih mreža. Zabrinjava da nijedan sud, tužilaštvo, pa ni Ustavni sud nema zadovoljavajući nivo otvorenosti.

Nedovoljna aktivnost institucija da medijima efikasno obezbede tačne informacije ometa davanje pravovremenih, profesionalnih i tačnih informacija o radu pravosuđa. To za posledicu ima nedovoljnu transparentnost pravosuđa, a ovo opet onemogućava javnost da dobija pravovremene i istinite informacije.

Razlog što sudije i tužioci izbegavaju kontakte sa medijima i što se prema njima odnose sa nepoverenjem ili nepoštovanjem jeste činjenica koju priznaju i sami novinari, a to je često neprofesionalno izveštavanje medija, pre svega onih tabloidnog karaktera.

Istovremeno i sami novinari nemaju veliko poverenje u sudije. Većinski je percepcija novinara da nema pozitivne uloge pravosuđa u zaštiti slobode medija i sigurnosti novinara. Oni smatraju da se pretnje i napadi na novinare ne istražuju i ne sankcionišu u dovoljnoj meri i posebno navode veliki doprinos Ministarstva unutrašnjih poslova i tužilaštava ovim nepovoljnim trendovima. Istovremeno, novinari veruju da sudije nisu nezavisne od političkih aktera, već da često trpe pritiske i da je to dodatni razlog zašto ne komuniciraju sa medijima.

Veliki problem predstavlja činjenica da novinari ne prate suđenje kontinuirano, često se menjaju, a suđenja traju više godina. Iako novinari smatraju da veoma dobro ili dobro poznaju pravila izveštavanja, istraživanje je pokazalo da je malo njih prošlo obuku o potrebnom proceduralnom znanju za pravilno izveštavanje o svim fazama krivičnog postupka. Ipak novinari imaju interesovanja za sticanje znanja. Percepcija novinara je da pravosudne institucije i sudije ne ulažu trud u unapređenje saradnje sa

---

24 Medijske slobode i pravosuđe - Priručnik za sudije, javne tužioce i advokate, priredio Nedim Sejdinović, Nezavisno društvo novinara Vojvodine, 2019. godine. <http://bezbedninovinari.rs/static/themes/bezbedni-novinari/documents/Medijske%20slobode%20i%20pravosudje%20-%20KON1.pdf>

medijima i novinarima i da sudijama nedostaje znanje o adekvatnoj komunikaciji sa novinarima. Istovremeno uočeno je da portparoli nemaju potrebnu otvorenost u saradnji i da je potrebno da se profesionalizuju. Kada bi to bio slučaj, lako bi bile rešene sadašnje poteškoće u pristupu zapisnicima i važnim informacijama.

Zabrinjava nalaz istraživanja da pojedini novinari smatraju kako je za potrebe izveštavanja povremeno opravdano plaćanje podataka, korišćenje dokumenata bez ovlašćenja, lažno predstavljanje, pritisak na izvore. Ovo ukazuje na nedostatak etičkog pristupa principima pravosudne komunikacije. Da bi profesionalno obavljali svoj posao, novinari i sudije, ali i druga lica koja se bave slobodom govora i zaštitom privatnosti građana, moraju biti upoznati sa etičkim standardima, naročito u pogledu privatnosti. Novinari moraju biti upoznati sa vrstama sudova, njihovim nadležnostima, sudskim procedurama i naročito sa ograničenom javnošću ili isključenjem javnosti u zakonom određenim postupcima, npr. porodičnim, ili fazama postupka u krivičnim predmetima. Takođe oni treba da budu obučeni kako da izveštavaju o sudskim postupcima tako da ne povrede pretpostavku nevinosti.

Nužno je poznavanje specifičnosti postupka u tzv. medijskim sporovima koji se sude po odredbama Zakona o javnom informisanju i medijima²⁵. Postojeći dobri priručnici ponekad ne daju dovoljna objašnjenja, a često zbog brzih zakonskih promena postoje netačnosti u tekstu. Stoga se pokazalo da je bitno organizovanje kontinuiranih obuka. Obrazloženi specifični izazovi i smernice za izveštavanje trebalo bi da doprinesu profesionalnom, objektivnom izveštavanju koje će omogućiti bolju percepciju rada sudova nego što je to sada.

Prepoznata je potreba za izradom programa obuka, pravila i praktičnih uputstava za kvalitetan rad portparola u pravosuđu. Profesionalni, kvalitetni portparoli mogu da reše mnoge probleme u odnosu novinara i suda i pomognu im u izveštavanju iz suda, razrešavanju stručnih dilema i unapređenju odnosa sa sudijama.²⁶ Veoma je važno da se uspostave stalni kanali razmene mišljenja i obostrane edukacije i veće profesionalnosti da bi se prevazišle opisane teškoće.

Medijsko izveštavanje o krivičnim događajima može ometati pravilno funkcionisanje sistema krivičnog pravosuđa ako je nestručno i nezakonito, što dovodi do toga da građani ne dobijaju objektivnu već iskrivljenu sliku o kriminalitetu.

Uočena je potreba za pronalaženjem odgovarajuće srazmere između zahteva za medijskim izveštavanjem radi omogućavanja razumevanja kriminaliteta, načina postupanja sudova i potrebe za očuvanjem pravila procedure, objektivnog izveštavanja i sa druge strane poštovanja pretpostavke nevinosti, prava na privatnost, dečjih prava i prava na pravično suđenje. Kvalitet rada novinara prvenstveno treba da se ogleda u tome da se postigne srazmera između očuvanja različitih prava bez njihovog kršenja i objektivnog izveštavanja javnosti²⁷. Ovo je neophodno da bi se građanima vratilo poverenje kako u pravosudni sistem tako i u novinarski poziv u savremenom društvu.

25 Medijske slobode i pravosuđe - Priručnik za novinare, priredio Veljko Milić, Nezavisno društvo novinara Vojvodine, 2019. godine. <https://bezbedninovinari.rs/static/themes/bezbedni-novinari/documents/Medijske%20slobode%20i%20pravosudje%20-%20KON2.pdf>

26 Blog sudije Majića, intervju specijalni gost Olga Kavran; Sud i mediji - Kako popraviti sliku (Olga Kavran je trinaest godina radila u Međunarodnom krivičnom tribunalu za prethodnu Jugoslaviju kao portparol tužioca) <https://misamajic.com/2017/02/20/sud-i-mediji-kako-popraviti-sliku-podcast/>

27 Aleksandra Ilić, Mediji, kriminalitet i sudovi, Izdavač Službeni glasnik, izdanje 2018. godine; <https://www.knjizararoman.rs/knjige/knjiga-mediji-kriminalitet-i-sudovi-autor-aleksandra-ilic-70580>

Preporuke

- Neophodno je raditi na trajnoj komunikaciji nosilaca pravosudnih funkcija, novinara i portparola.
- Sve pravosudne institucije i institucije koje su od uticaja na funkcionisanje medija moraju zajedničkim snagama doprineti prevazilaženju svih poteškoća u razumevanju predstavnika pravosuđa i medija.
- U zgradama sudova treba obezbediti prostor i tehničku opremu potrebnu za normalno funkcionisanje novinara za izveštavanje iz sudova. U sudovima gde postoje mogućnosti za praćenje suđenja na video-bimu, treba ga obezbediti u prostoriji u blizini sudnice.
- Bilo bi celishodno da se na internet stranicama sudova navedu jasna pravila za izveštavanja iz sudnica koja bi tako bila lakše dostupna predstavnicima medija. Sudovi bi isto tako mogli novinarima da obezbede da na lakši način budu upoznati sa pravilima iz procesnih zakona.
- Potrebno je raditi na korišćenju svih komunikacionih alata u komunikaciji pravosudnih institucija i medija.
- Potrebno je u svakoj pravosudnoj instituciji obezbediti sistematizovano mesto profesionalnog portparola, koji mora biti stalno dostupan predstavnicima medija.
- Državne institucije, civilne organizacije i strukovna udruženja moraju se aktivno uključiti u obezbeđenje kontinuirane obuke i treninga novinara, tužilaca i sudija.
- Potrebno je raditi na kontinuiranoj specijalizaciji novinara koji izveštavaju o krivičnim predmetima.
- Sprovođenje postojeće Komunikacione strategije Visokog saveta sudstva i sudova i usvajanje nove Komunikacione strategije Tužilaštva. U skladu sa Strategijama, donošenje Akcionih planova, realizacija predviđenih aktivnosti i ciljeva.

Reference

Izveštaji

Društvo sudija Srbije, Odnos sudija i javnosti, Beograd, 2019.

Dostupno na: https://www.sudije.rs/Dokumenta/Publikacije/odnos_sudova_i_javnosti.pdf

Mediji, kriminalitet i sudovi, Službeni glasnik, Beograd, 2018.

Dostupno na: <https://www.knjizararoman.rs/knjige/knjiga-mediji-kriminalitet-i-sudovi-autor-aleksandra-ilic-70580>

Nezavisno društvo novinara Vojvodine, Medijske slobode i pravosuđe - Priručnik za novinare, Novi Sad, 2019.

Dostupno na: <http://bezbedninovinari.rs/static/themes/bezbedni-novinari/documents/Medijske%20sl>

Nezavisno društvo novinara Vojvodine, Medijske slobode i pravosuđe - Priručnik za sudije, javne tužioce i advokate, Novi Sad, 2019.

Dostupno na: <http://bezbedninovinari.rs/static/themes/bezbedni-novinari/documents/Medijske%20slobode%20i%20pravosudje%20-%20KON1.pdf>

Organizacija Article 19 i druge, Medijske slobode i bezbednost novinara u Srbiji, London,

2021. Dostupno na: <https://www.ecpmf.eu/wp-content/uploads/2021/05/Mission-Report-Serbia-SERB.pdf>

Partneri za demokratske promene, Zaštita privatnosti i pretpostavke nevinosti u medijima, Beograd, 2016.

Dostupno na: <https://www.partners-serbia.org/public/documentations/Zastita-privatnosti-i-pretpostavke-nevinosti-u-medijima.pdf>

Slavko Ćuruvija fondacija i Centar za pravosudna istraživanja, Zaštita slobode govora u pravosudnom sistemu Srbije, Beograd, 2019.

Dostupno na: <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/istrazivanje-scf-i-cepris-a-retke-presude-za-pretnje-i-napade-na-novinare-predugi-medijiski-sporovi/>

Smernice za zaštitu privatnosti u medijima; sadrže skup standarda SE i Evropskog suda za ljudska prava i popis referenci bitnih za rad sudova i medija.

Dostupno na: <https://rm.coe.int/srb-guidelines-on-safeguarding-privacy-in-the-media/1680a012c5>,

YUCOM komitet pravnika za ljudska prava, Priručnik za novinare - Monitoring suđenja u krivičnim postupcima, Beograd, 2018.

Dostupno na: www.brrln.org/uploads/documents/323/SRB.pdf

Novinarski članci

Blog sudije Majića, intervju specijalni gost Olga Kavran; Sud i mediji - Kako popraviti sliku Dostupno na:

<https://misamajic.com/2017/02/20/sud-i-mediji-kako-popraviti-sliku-podcast/>

Jugpress, "Sudovi moraju biti transparentniji, novinari profesionalni", 21. jun 2019.

Dostupno na: <https://jugpress.com/sudovi-moraju-biti-transparentniji-novinari-profesionalni/>

Nevena Bogdanović, "Uprkos kaznama, neistine u medijima u Srbiji", Radio Slobodna Evropa, 2019.

Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/kazne-za-neistine-mediji-srbija/30145937.html>

